

Emocija gađenja u moralnoj domeni i učestalost povreda studentskih prava i obveza

Ana Galić, Željko Rački

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Cara Hadrijana 10, 31000 Osijek

Sažetak: Cilj je ovoga istraživanja ispitati odnose emocije gađenja u moralnoj domeni i učestalosti povreda prava i obveza u studentica. U istraživanju su dobrovoljno i anonimno sudjelovale studentice 3. i 4. godine petogodišnjega učiteljskoga studija (N = 64). Korišteni su subskala gađenja u moralnoj domeni i njoj sukladne mjere, za potrebe ovoga istraživanja sastavljen inventar lakših i teških povreda studentskih prava i obveza u skladu s postojećim pravnim aktom te skup pitanja o obilježjima uzorka (prosjeck ocjena, dob, materijalni status i završena srednja škola). Rezultati hijerarhijske linearne regresijske analize potvrđuju prediktivnu valjanost i statistički značajnu negativnu povezanost emocije gađenja prema lakšim i teškim povredama s učestalošću ukupnoga sudjelovanja studenata u takvim eksplicitno i pravnim aktom definiranim povredama prava i obveza (npr. varanje na ispitu, obmanjivanje, krivotvorenje potpisa i dokumenata itd.). Petina se varijance razlika (21,22 %; $R = 0,461$) u učestalosti svih vrsta povreda može objasniti: a) razlikama studenata u (većem) gađenju prema takvom ponašanju (15,70 %; $\beta = -0,38$, $p < 0,01$) i b) dodatnim, samostalnim doprinosom (višega) prosječnoga ukupnoga dosadašnjega studijskog uspjeha (5,52 %; $\beta = -0,24$, $p < 0,05$). S obzirom na to da se radi o vrlo specifičnoj skupini sudionica—budućim učiteljicama sukcesivnih naraštaja djece u srednjem djetinjstvu—rezultati su interpretirani u skladu s utjecajem osobne sklonosti kršenju prava i obveza te kontinuiteta i stabilnosti u interindividualnim razlikama u ličnosti i njezinu odgojnom utjecaju na druge.

Cljučne riječi: emocije, evolucijska psihologija, gađenje, individualne razlike, obrazovanje

UVOD

Gađenje je jedna od univerzalno prepoznatljivih primarnih (osnovnih) emocija (Ekman, 1970), u bipolarnom paru spram prihvaćanja (Plutchik, 2001), po kojoj se ljudi stabilno razlikuju, a koja ima pretpostavljene evolucijske funkcije somatske i psihološke zaštite (Haidt i sur., 1997; Olatunji i sur., 2016; Tybur

i sur., 2009). Emocije su jezično kodirane pa je koncept gađenja prisutan i u hrvatskim somatskim frazemima. Tako autorice Kovačević i Ramadanović (2016) navode:

Koncept gađenja prisutan je u dvama frazemima somatskoga korpusa. Frazem diže se (okreće se, prevrće se) želudac komu <od čega>, sa značenjem 'mučno je komu od čega, gadi se komu što', nosi u poza-

dini sliku čovjeka kojemu je zlo, što se i fizički manifestira njegovim povraćanjem, dok frazom ne taknuti <ni> <malim> prstom koga, što sa značenjem '1. osjećati gađenje prema komu, čemu; 2. ne učiniti ništa nažao komu' pokazuje količinu gadljivosti i sliku čovjeka koji svoje gnušanje nad čim ili kim pokazuje odstojanjem i nedodirivanjem. Jedini frazom koji upućuje na mikroekspresiju lica pri emociji gađenja jest frazom napraviti/praviti kiselo lice sa značenjem 'pokazati/pokazivati namrgođeno lice (odbojnost) prema komu, prema čemu, izraziti/izražavati negodovanje, nerado prihvatiti/prihvaćati što, izrazom lica pokazati/pokazivati neslaganje (odbojnost)'. (str. 522)

Gađenje je emocija koju opisuju i riječi gnušanje, prijezir, zazir, groza, mržnja, odvratnost, ali i odbacivanje, ovisno o tome u kakvim je emocija gađenja kombinacijama i s kojim drugim emocijama. Primjeri su kada gađenje i ljutnja proizvode prijezir, mržnju ili neprijateljstvo (Plutchik, 2001) te kada gađenje i tuga tvore kajanje. Kao što je vidljivo u jeziku, gađenje izazivaju patogene supstance, no gađenje mogu izazvati i različiti objekti (prizori, postupci, ali i koncepti) koji se ne percipiraju kao zarazni, poput tjelesnih deformacija, devijantno seksualno ponašanje ili kršenje socijalnih normi i standarda (npr. Ćubela Adorić i Jakšić, 2020, str. 47). Emocija gađenja, dakle, ima i pretpostavljenu funkciju socijalnog distanciranja od pojedinaca i grupa koje dovode u pitanje relevantne socijalne i moralne norme i standarde, a na koju je i istraživanje opisano u ovom radu posebice usmjereno.

Emocije i ličnost blisko su povezane. Ovisno o formulaciji pitanja u mjernim instrumentima (emocija, *sad* ili *inače*) mogu se prikupiti informacije o emocijama odnosno o crtama ličnosti. Ličnost pokazuje umjerenu razinu temporalne stabilnosti u odrasloj dobi (Harris i sur., 2016; Roberts i Mroczek, 2008;

Roberts i sur., 2001), a time i mogućnost (modelirajućeg) utjecaja na druge. Ličnost je, nadalje, hijerarhijski ustrojena pa se ta hijerarhijska organizacija ogleda i u djelomičnoj područno-specifičnoj strukturi sklonosti gađenju, tj. u interindividualnim razlikama u teorijski i empirijski distinktnim domenama gadljivosti (patogena, seksualna te moralna domena; Tybur i sur., 2009). Pritom je samo domena gadljivosti u moralnoj domeni u fokusu ovoga istraživanja. Emocija gađenja je na temelju prethodnih istraživanja implicirana u moralnosti (Olivera La Rosa i Roselló Mir, 2013; Pizarro i sur., 2011; Schnall i sur., 2008), u moralnim prosudbama za kršenje socijalnih normi i standarda ponašanja, ali i u procjenama primjerenosti razine kazne za takva ponašanja (npr. Kayyal i sur., 2015; Parisi i sur., 2021; Olatunji i sur., 2016; Yang i sur., 2013). Individualne razlike u gadljivosti, specifično u emociji gađenja u moralnoj domeni, dakle, imaju potencijalno vrlo utjecajnu (i pozitivnu i negativnu) ulogu i kao sastavnica ličnosti učiteljica, a posljedično, posebice u odgoju i obrazovanju djece i mladih, za prava, obveze i odgovornosti. Kroz izražavanje emocije gađenja prema neprihvatljivim ponašanjima, postupcima ili situacijama, učiteljice mogu stabilno i dosljedno promicati moralne vrijednosti, poučavati o pravima i pravednosti, razvijati odgovornost kod učenika te stvarati sigurno i šiteće okruženje za osobe i skupine (ili ne). Zbog toga što su (buduće) učiteljice nositeljice kurikulskih sadržaja usmjerenih prema građanskom odgoju i obrazovanju, prema razvoju i poticanju vrlina poput pravednosti te prema osobnom i socijalnom razvoju, smisleno ih je uključiti kao sudionice u ovom istraživanju.

U skladu s u prethodnim istraživanjima opisanim tjelesnim i psihološkim zaštitnim funkcijama emocije gađenja (npr. Tybur et al., 2009) te prethodno istraživanim odnosima emocije gađenja s moralnošću (Olatunji i sur., 2016; Olivera La Rosa i Roselló Mir, 2013) cilj

je ovoga istraživanja ispitati povezanost i prediktivnu valjanost emocije gađenja za nemoralna ponašanja studentica – budućih učiteljica djece u dobi od 6 do 12 godina.

METODA

Sudionici

U istraživanju su dobrovoljno i anonimno sudjelovale studentice 3. i 4. godine petogodišnjega učiteljskog studija ($N = 64$) u rasponu dobi od 20 do 28 godina ($M = 21,88$; $SD = 1,12$). Najveći je broj sudionica završio četverogodišnji srednjoškolski gimnazijski program ($n = 45$; 70,3 %). Za 42 studentice učiteljski studij bio je prvi izbor pri upisu na fakultet (1. izbor = 65 %). Studentice se samostalno po imovinskom stanju procjenjuju u odnosu na druge studentice na studijskoj godini nalik na druge u postotku od 73,4 %, nešto bolje od većine drugih (18,8 %), mnogo bolje od većine drugih (4,7 %), a dvije se studentice (3,1 %) procjenjuju nešto lošijeg imovinskog statusa od većine drugih. Njih 38 prima stipendiju (59,4 %). Prosječne su ocjene studentica na studiju u rasponu od 3,30 do 4,87 ($M = 4,03$; $SD = 0,37$; tj. vrlo dobar prosječni uspjeh iskazan ocjenama).

Mjerni instrumenti

Korišteni su: a) hrvatska adaptacija Skale gađenja u trima domenama (*Subskala gađenja u moralnoj domeni*; adaptirali i priredili Čubela-Adorić i Jakšić, 2020), b) za potrebe ovoga istraživanja sastavljen inventar lakših i teških povreda studentskih prava i obveza u skladu s postojećim pravnim aktom Sveučilišta (*Pravilnik o stegovnoj odgovornosti studenata*) te c) skup pitanja o obilježjima uzorka (prosjeck ocjena, dob, materijalni status, završena srednja škola).

Iz priređene hrvatske adaptacije *Skale gađenja u trima domenama* (Izvorni instrument se naziva *The Three Domains of Disgust Scale*, a autori su mu Tybur, Lieberman i Griskevicius, 2009) korištena je jedna subskala – *Subskala gađenja u moralnoj domeni*, s izvornom uputom i formatom odgovora. Ta skala sadrži sedam tvrdnji (npr. *Ukrasti nešto iz lokalne trgovine.*) koje opisuju niz svakodnevnih životnih situacija koje ljudima mogu biti više ili manje gadjljive (Čubela-Adorić i Jakšić, 2020), s formatom odgovora od 0 – *uopće NIJE gadjljivo* do 6 – *izrazito gadjljivo*. Gađenje u moralnoj domeni, onako kako se ispituje ovim instrumentom, jest reakcija na situacije kršenja pravila koja su povezana s laganjem, krađom i sl. Pouzdanost tipa Cronbach alpha *Subskale gađenja u moralnoj domeni* u ovome uzorku jest 0,69 ($\omega = 0,66$).

Tvrdnje te već postojeće subskale korištene u ovom istraživanju poslužile su nam kao obrazac za kreiranje novoga, usporednoga niza tvrdnji prilagođenih po svojim obilježjima studenticama učiteljskoga studija kao sudionicama istraživanja (npr. *Ukrasti nešto iz lokalne trgovine.* – sad je *Ukrasti nešto iz prostora fakulteta ili knjižnice.*). Tvrdnje su prilagođene i oblikovane tako da detaljno opisuju specifičnu situaciju unutar sastavnice Sveučilišta, sljedećim redom: *Ukrasti nešto iz prostora fakulteta ili knjižnice*; *Ukrasti od kolega, profesora ili osoblja na Sveučilištu odnosno sastavnici Sveučilišta*; *Varati na ispitu kako bih dobio bolju ocjenu*; *Obmanuti kolegu/icu studenta/icu*; *Krivotvoriti potpis referenata ili profesora na službenom dokumentu*; *Krivotvoriti potpis na nastavi nenačasnog kolege na profesorovoj listi evidencije nastave*; *Upisati studij bez položene državne mature*; i *Ostvariti pravo na stipendiju, iako ne ispunjavam uvjete i načine ostvarivanja prava za državnu stipendiju propisane pravilnikom*. Svaka je sudionica istraživanja procijenila svoj stupanj gađenja prema toj specifičnoj situaciji povrede prava i obveza, od 0 – *uopće mi nije gadjljivo* do 6 – *izrazito mi je gadjljivo*. Izvorna subskala gađenja u moralnoj domeni, kao općenita mjera gađenja, uspoređena je tako s procjenom gađenja u

situacijama koje jesu primjerene studenticama, čime je stvorena mogućnost za procjenu sadržajne, konvergentne i prediktivne valjanosti za oba skupa pitanja. Pouzdanost je takve specifične subskale gađenja (svakodnevne životne situacije unutar studija²) prilagođene studenticama nešto viša, na razini od 0,70 (Tablica 2), ali je i snažnije povezana s kriterijem.

Drugi je dio upitnika činio niz od 28 detaljno opisanih situacija koje se odnose na različite vrste povreda prava i neispunjavanja studentskih obveza. Tekst tvrdnji u ovome dijelu upitnika izvorno je prepisan i jezično usklađen iz postojećega *Pravilnika o stegovnoj odgovornosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku* (2010). Tvrdnje su navedene u Tablici 1, prema učestalosti u uzorku. Prema istom Pravilniku povrede obveza i/ili neispunjavanja obveza mogu biti lakše i teške. Sudionice su procijenile svoj stupanj gađenja prema svim tim vrstama povreda prava i obveza i/ili neispunjavanja obveza, s uputom *Molimo Vas da za svaku od njih procijenite koliko je Vama osobno konkretna situacija gadjljiva*, od 0 – *uopće mi nije gadjljivo* do 6 – *izrazito mi je gadjljivo*, npr. 1. *Opetovano neopravdano kasniti na nastavu ili nedopušteno napuštati nastavu*. Pouzdanost ($\alpha = 0,93$; $\omega = 0,92$) je za taj skup od 28 tvrdnji visoka ($M = 4,83$, $SD = 0,79$).

Po razini mjerenja i konceptualno usporediva, tj. simetrična takvoj prediktorskoj mjeri [Gađenje prema lakšim i teškim povredama^{(A+B)/2}; (prediktor, NV), Tablica 2], kreirana je i kriterijska mjera za potrebe hijerarhijske regresijske analize [Učestalost svih (lakših i teških) povreda^(a+b/2); (kriterij, ZV)] na način da je ispitana učestalost istih tih 28 ponašanja kod svake sudionice od početka akademske godine, u obliku odgovora od 0 – NE (Sudionik nije počinio povredu obveza i/ili neispunjavanja obveza od početka akademske godine.) ili 1 – DA (Sudionik je počinio povredu obveza i/ili neispunjavanje obveza od početka akademske godine; npr. *Opetovano*

sam neopravdano kasnio na nastavu). Mogući je raspon rezultata na takvom kriterijskom skupu pitanja o vrstama povreda od 0 do 28 ($M = 2,86$; $SD = 2,12$). Primanje i pružanje nedopuštene pomoći, igranje igrice i kašnjenje na nastavu najčešći su primjeri povreda koje studentice navode da čine, kao što se vidi u Tablici 1. Pouzdanosti za tu mjeru učestalosti lakših i teških povreda prava i obveza nisu računane jer se ne radi o konzistentnom skupu ili skali, već o skupu navedenih ponašanja nalik na inventar, pri čemu 11 tvrdnji ima vrijednost nula (0), tj. neke vrste povreda studenti uopće ne rade (ili barem ne navode da to rade). Konačno, sudionici istraživanja su u trećem dijelu upitnika odgovarali na skup pitanja kojima su prikupljeni demografski podatci o njima samima poput dobi, studijske godine, završene srednje škole, dosadašnjeg studijskog uspjeha iskazanog prosječnom ocjenom te samoprocijenjenog materijalnog statusa.

Postupak

Ispitivanje je provedeno u svibnju 2023. godine pomoću papirnatih upitnika, uživo na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, u trajanju od 20 minuta, uz prethodno podijeljen pisani opis istraživanja za sudionice i prikupljene suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju. Nakon podjele upitnika sudionice su zamoljene da pažljivo odgovore na sva pitanja iz upitnika te su informirane kako je sudjelovanje u ovome istraživanju u potpunosti dobrovoljno i anonimno te da mogu slobodno prekinuti sudjelovanje u bilo kojem trenutku i zbog bilo kojega razloga bez sankcija (sve su odgovorile u cijelosti).

REZULTATI

Povrede prava i obveza nisu česte, distribucije su pozitivno asimetrične, ali međuosobne

Tablica 1. Aritmetičke sredine i standardne devijacije za emociju gađenja prema primjerima povreda prava i obveza iz pravilnika te učestalosti takvih ponašanja u uzorku

Vrste povreda prava i obveza studenata	Gađenje prema ta- kvom ponašanju (0 – 6)		Broj (<i>f</i>) i postotak (%) studenata koji su se tako ponašali od početka aka- demске godine	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>f</i>	%
Primao sam i pružao nedopuštenu pomoć na ispitu, kao i upotrebljavao nedopuštena pomagala (npr. mobitel, pametni sat, šalabahter itd.)	2,66	1,80	53	82,8
Koristio sam računala u vlasništvu Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta za igranje tzv. igrice.	2,00	2,09	32	50
Opetovano sam neopravdano kasnio na nastavu ili nedopušteno napuštao nastavu.	3,50	1,82	22	34,4
Upotrebljavao sam alkohol i opojne droge.	4,27	1,97	17	26,6
Predao sam seminarski, završni ili diplomski rad čiji je sadržaj djelo drugog studenta ili treće osobe, prepisao dio ili cijeli seminarski, završni ili diplomski rad.	4,64	1,57	14	21,9
Opetovano sam neodjavljivao ispite u predviđenom roku.	3,19	1,61	8	12,5
Neovlašteno sam skidao software (programe) s interneta.	3,42	1,95	7	10,9
Ometao sam izvođenje nastave i rada na Sveučilištu odnosno sastavnici Sveučilišta.	4,78	1,34	6	9,4
Koristio sam tuđi elektronički identitet ili davao na korištenje vlastiti elektronički identitet drugim osobama.	5,11	1,50	6	9,4
Neovlašteno sam koristio tuđi indeks ili davao na korištenje vlastiti indeks.	4,63	1,81	5	7,8
Neovlašteno sam instalirao programe bez znanja za to ovlaštene osobe.	4,05	1,69	3	4,7
Skidao sam s interneta bilo kakav pornografski materijal (filmovi, slike).	5,06	1,73	3	4,7
Nisam poštovao opći akt i odluke nadležnih tijela Sveučilišta i sastavnica Sveučilišta.	5,14	1,22	2	3,1
Obavljao sam radnje koje predstavljaju kazneno djelo u smislu Kaznenog zakona.	5,52	0,96	2	3,1
Neovlašteno sam brisao podatke s računala bitne za njegov rad, ili brisao nastavne materijale s njih.	5,42	1,05	1	1,6
Krivotvorio sam potpis nastavnika u dokumentu ili ispravi (uvjerenja i potvrđnica).	5,63	0,75	1	1,6
Fizički sam otvarao računala, krao ili mijenjao komponente unutar njega.	5,45	1,02	1	1,6
Oštećivao sam prostorije, opremu i namještaj u zgradi Sveučilišta ili sastavnice Sveučilišta i ostalim prostorijama u kojima se izvodi nastava.	5,63	0,77	0	0

Tablica 1. (nastavak)

Vrste povreda prava i obveza studenata	Gađenje prema takvom ponašanju (0 – 6)		Broj (f) i postotak (%) studenata koji su se tako ponašali od početka akademske godine	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>f</i>	%
Ponašao sam se nedolično prema nastavnicima, studentima i zaposlenicima u zgradi Sveučilišta ili sastavnici Sveučilišta i na drugim mjestima gdje se izvodi nastava koje narušava ugled Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta.	5,72	0,72	0	0
Neovlašteno sam stavljao na računala u vlasništvu Sveučilišta ili sastavnica Sveučilišta nedolične ili štetne materijale.	5,28	1,05	0	0
Teško sam narušavao izvođenje nastave na Sveučilištu i na znanstveno-nastavnim i umjetničko-nastavnim sastavnicama Sveučilišta.	5,39	1,02	0	0
Istupio sam u javnosti tako da sam grubo narušavao ugled Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta iznošenjem neistina o radu Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta.	5,13	1,20	0	0
Neovlašteno sam raspolagao imovinom Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta, njezino otuđenje ili oštećenje učinjeno s namjernom ili iz krajnje nepažnje.	5,48	0,96	0	0
Ponašao sam se nasilno prema studentima, nastavnicima i ostalom osoblju Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta.	5,73	0,74	0	0
Diskriminirao sam i uznemiravao na temelju rasne, vjerske, nacionalne i etničke pripadnosti, spola ili seksualne orijentacije.	5,86	0,47	0	0
Poticao sam i organizirao nered s ciljem narušavanja urednog ustrojavanja i izvedbe nastave.	5,44	1,04	0	0
Pokušao sam provaliti u sigurnosni sustav u vlasništvu Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta (Internet).	5,58	0,92	0	0
Provalio sam i pokušavao provaliti u vanjska (udaljena) računala koristeći postojeću internetsku infrastrukturu u vlasništvu Sveučilišta odnosno sastavnice Sveučilišta.	5,58	0,89	0	0

Napomena. $N = 64$.

su razlike prisutne i u fokusu su ovoga rada. Za potrebe izračuna korelacija i linearne regresijske analize, distribucije su za kriterij i prediktor 1 (Tablica 3), ali i sve preostale varijable, uspješno transformirane logaritmiranjem u cilju ispravljanja odstupanja od asimetričnosti, uz zadržani smjer interpretacije reflektiranjem. Rezultati hi-

jerarhijske linearne regresijske analize na simetričnoj razini, s varijablom učestalosti ukupnih zbrojenih lakših i teških povreda kao kriterijem (1) te gađenjem prema tim lakšim i teškim povredama (2) i ukupnim dosadašnjim studijskim uspjehom kao prediktorima, prikazani su u Tablici 3, uz nestandardizirane regresijske koefi-

Tablica 2. Deskriptivni statistički pokazatelji i korelacije svih mjerjenih varijabli

Mjerene varijable	M	SD	α	ω	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mjere emocije gađenja													
1. Subskala gađenja u moralnoj domeni ¹	4,81	0,78	,69	,66	—								
2. Subskala gađenja (svakodnevnne studentima bliske životne situacije unutar studija) ²	4,54	0,94	,79	,70	,80***	—							
3. Subskale gađenja (izvorna subskala, plus svakodnevnne životne situacije unutar studija) ^{(1+2)/2}	4,68	0,82	,87	,83	,94***	,96***	—						
Mjere emocije gađenja prema povredama prava i obveza													
4. Gađenje prema lakšim povredama prava i obveza ^A	4,29	0,93	,85	,86	,70***	,81***	,80***	—					
5. Gađenje prema teškim povredama prava i obveza ^B	5,30	0,73	,89	,88	,56***	,67***	,65***	,82***	—				
6. Gađenje prema lakšim i teškim povredama prava i obveza ^{(A+B)/2} ; (prediktor 1)	4,83	0,79	,93	,92	,67***	,78***	,77***	,96***	,94***	—			
Mjere učestalosti povreda prava i obveza studenata													
7. Učestalost lakših povreda prava i obveza ^a	2,20	1,40	—	—	-,35*	-,39**	-,39**	-,41**	-,33*	-,40**	—		
8. Učestalost teških povreda prava i obveza ^b	0,66	0,93	—	—	-,25*	-,29*	-,29*	-,29*	-,37**	-,34**	,54***	—	
9. Učestalost svih (lakših i teških) povreda prava i obveza ^{(a+b)/2} ; (kriterij)	2,86	2,12	—	—	-,34**	-,38**	-,38**	-,39**	-,37**	-,40**	,94***	,78***	—
10. Ukupan dosadašnji studijski uspjeh (prediktor 2)	4,03	0,37	—	—	-,08	,09	,02	,06	,07	,07	-,32**	-,08	-,26*

Napomena. N = 64.

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tablica 3. Rezultati hijerarhijske linearne regresijske analize za učestalost svih povreda kao kriterij

Učestalost svih (lakših i teških) povreda ^{(a+b)/2} : (kriterij)	95% CI za B				β	R^2	ΔR^2
	B	LL	UL	SE B			
Korak 1							
Konstanta	0,95***	0,70	1,21	0,13		,16	,16**
Gađenje prema lakšim i teškim povredama ^{(A+B)/2} : (prediktor 1)	-0,62**	-0,98	-0,25	0,18	-,40**		
Korak 2							
Konstanta	1,53***	0,92	2,14	0,31		,21	,06*
Gađenje prema lakšim i teškim povredama ^{(A+B)/2} : (prediktor 1)	-0,59**	-0,95	-0,24	0,18	-,38**		
Ukupan dosadašnji studijski uspjeh (prediktor 2)	-0,15*	-0,29	-0,005	0,07	-,24*		
Konačni model	$R^2 = ,21$, Adj. $R^2 = ,19$, $F(2, 61) = 8,22^{**}$						

Napomena. $N = 64$, CI = intervali pouzdanosti. R^2 95 % CI (0,04; 0,38).

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

cijente (B), standardizirane regresijske koeficijente (β), R^2 i prilagođeni R^2 . R je za regresijsku analizu konačnoga modela statistički značajan, $F(2, 61) = 8,22$, $p = 0,001$, s R^2 od 0,21, uz prilagođeni R^2 od 0,19. To znači da se ukupno petina varijance razlika u učestalosti svih vrsta povreda prava i obveza (21 %) može objasniti međuosobnim razlikama u gadljivosti prema takvom ponašanju ($\beta = -0,38$, $p < 0,001$; 15,7 %) te samostalnim doprinosom dosadašnjega boljega studijskog uspjeha ($\beta = -0,24$, $p < 0,05$; 5,52 %). Smjer i veličina tih statistički značajnih odnosa sugeriraju da studentice kojima se sankcionirano, važećim pravilnikom propisano nemoralno ponašanje više gadi i koje su boljega studijskoga uspjeha ujedno navode rjeđe sudjelovanje u ukupnim lakšim i teškim povredama studentskih prava i obveza. Tablice 1, 2 i 3 prikazuju te rezultate.

RASPRAVA

Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati odnose emocije gađenja i učestalosti povreda prava i obveza u sadašnjih studentica – budućih učiteljica – nositeljica specifičnih, kurikulskih sadržaja usmjerenih prema građanskom odgoju i obrazovanju, prema razvoju vrlina poput pravednosti te prema osobnom i socijalnom razvoju učenika. Sva su ta odgojno-obrazovna područja implicitno povezana s pretpostavljenim potencijalno zaštitnim funkcijama emocije gađenja. Stoga postoje tri smjera rasprave: 1) provjera mjernih karakteristika korištenih skala pomoću kojih je ispitana emocija gađenja u moralnoj domeni, 2) provjera prediktivne vrijednosti emocije gađenja za situacijski specifičnu domenu nemoralnih ponašanja studentica (povreda prava i obveza) te 3) rasprava o implikacijama tih nalaza za odgojno-obrazovnu praksu i buduća istraživanja.

Mjerne karakteristike skala za mjerenje emocije gađenja

Ovo istraživanje sadržajno obrađuje jedno psihodijagnostičko sredstvo za mjerenje emocije gađenja, a koje je objavljeno na hrvatskom jeziku. Izvorna, na hrvatski jezik prevedena i objavljena *Skala gađenja u trima domenama* (Ćubela-Adorić i Jakšić, 2020) nije jednodimenzionalna, već se sastoji od tri subskale. Sukladno izvornoj inačici, prijevodu, ali i preglednom radu autora (Olivera La Rosa i Roselló Mir, 2013; Tybur i sur., 2013), nije za očekivati da se gađenje može valjano i situacijski specifično zahvatiti općim mjerama, već uporabom djelomično područno specifičnih mjera. Inačica skale gađenja na hrvatskom jeziku jest u tim trima domenama, od kojih je za potrebe ovoga istraživanja korištena samo jedna, *Subskala gađenja u moralnoj domeni*, kao ona koja se u navodu autora i na temelju prethodnih istraživanja pokazala kao homogeni niz povezan s moralnim temeljima „brige/izbjegavanja štete“ i „odanosti/pripadnosti grupi“ (Ćubela-Adorić i Jakšić, 2020, str. 56). Ta subskala pokriva ponašanja koja su facijalno i sadržajno valjana za istraživanje povreda prava i/ili neispunjavanja obveza prigodnoga uzorka studentica u okviru studijskih iskustava. *Subskala gađenja u moralnoj domeni*, subskala s prethodno utvrđenim metrijskim karakteristikama, poslužila je tako kao polazište za promišljanje i sastavljanje novoga niza pitanja, tj. kao mjera za provjeru konvergentne valjanosti u ovom radu novoizrađenih specifičnih pitanja o gađenju prema nemoralnom ponašanju. Mjerni instrumenti u ovom istraživanju uključuju tako izvornu subskalu, kao kontrolnu mjeru, ali i autorski izrađene skupove specifičnih pitanja koja se preciznije odnose na gađenje prema konkretnim, pravilnikom o stegovnoj odgovornosti studenata definiranim ponašanjima koja opisuju kršenje socijalnih normi i standarda ponašanja na dvije razine, lakšoj i teškoj.

Ovo istraživanje tako nudi jedan odgovor na niz pitanja u vezi s konstruktnom valjanošću *Subskale gađenja u moralnoj domeni*. Ta je subskala korištena kao polazišna točka za konstrukciju prediktora i time validaciju, u odnosu na potrebe ovoga istraživanja novokonstruiranu, za studentice specifičnu mjeru sklonosti gađenja prema kršenju akademskih pravila i normi ponašanja. Prema Brunswikovu načelu simetrije (npr. Kretzschmar i sur., 2018; Wittmann, 1988) vrijednost je korelacije atenuirana kada uspoređeni konstrukti nisu simetrični, tj. mjereni na hijerarhijski istoj razini. U ovom istraživanju pretpostavljena i tako testirana *ad hoc* simetrična usporedba specifičnih konstrukata 1) emocije gađenja s 2) (ne)moralnim ponašanjem studentica provedena je kako bi se dobila što točnija procjena preklapanja konstrukata emocije i moralnosti mjerenih na pretpostavljenoj istoj hijerarhijskoj razini (tj. mjera gađenja prema 28 povreda prava i obveza *naspram* učestalosti tih istih 28 povreda prava i obveza).

Izvorna *Subskala gađenja u moralnoj domeni* je prihvatljive razine pouzdanosti u ovom uzorku, dok je pouzdanost novokreirane specifične skale gađenja prema lakšim i teškim povredama studentskih prava i obveza nešto viša (svakodnevne životne situacije unutar studija). Najvažnije, premda se sadržajno ne preklapaju, rezultati na te dvije mjere emocije gađenja koreliraju pozitivno i statistički značajno, $r(64) = 0,80$, $p < 0,001$. Pritom obje te skale na vrlo sličan način koreliraju negativno i statistički značajno s kriterijem: izvorna *Subskala gađenja u moralnoj domeni*, $r(64) = -0,34$, $p = 0,006$; te izrađena specifična skala emocije gađenja prema (lakšim i teškim) povredama, $r(64) = -0,40$, $p = 0,002$. Emocija gađenja (mjerena kao opća i kao situacijski specifična) jest statistički značajno negativno povezana s učestalošću ukupnoga sudjelovanja studentica u pravnim aktom definiranim lakšim i teškim povredama prava i obveza (npr. varanjem na ispitu, obmanjivanjem, krivotvorenjem potpisa i dokumenata itd.). Na

taj način, opća i specifična mjera emocije gađenja služe jedna drugoj u prilog sadržajne valjanosti te kao uvid u veličinu korigirane korelacije s kriterijem na simetričnoj razini mjerenja, a u korist uporabe kriterija sukladne specifične mjere emocije gađenja.

Detaljnije, *Subskala gađenja u moralnoj domeni* statistički je značajno i pozitivno povezana sa skupom pitanja koja se odnose na studenticama specifične situacije gađenja (0,80; vidi Tablicu 2). Subskala gađenja u moralnoj domeni pozitivno i statistički značajno korelira i sa skupovima pitanja koja se odnose na gađenje prema lakšim (0,70), teškim (0,56) i ukupnim povredama studentskih prava i obveza (0,67; kriterij). Subskala gađenja u moralnoj domeni također pokazuje prediktivnu valjanost sukladnu dosadašnjim istraživanjima provedenima s njom, a u ovom istraživanju i konkretno za učestalost lakših (-0,35), teških (-0,25) i ukupnih povreda studentskih prava i obveza (-0,34), a sve je vidljivo u Tablici 2. Naime, studentice koje iskazuju višu razinu gađenja na izvornoj subskali ujedno navode rjeđe sudjelovanje u sveučilišno neprihvatljivim i sankcioniranim specifičnim (nemoralnim) ponašanjima. To znači da u nedostatku specifičnih pitanja ili mjera za gađenje prema specifičnim istraživanim ponašajnim situacijama, ta se izvorna subskala može koristiti kao umjereno pouzdan i prediktivno valjan opći istraživački instrument. Međutim, ako postoji prilika za izradu područno specifičnih, a time i pouzdanijih pitanja, kao u ovom istraživanju, taj je smjer preferiran, kao što se vidi iz tablica 2 i 3, a u cilju zadržavanja simetrije razina na kojima se mjerenje provodi. Nalaz koji govori u prilog sadržajne valjanosti skupa novoizrađenih tvrdnji jest njihovo preklapanje sa sadržajem izvorne *Subskale gađenja u moralnoj domeni*, koja je u ovom istraživanju korištena kao kontrolna mjera i orijentir. Ta je značajna pozitivna korelacija opće *Subskale gađenja u moralnoj domeni* sa specifičnim gađenjem prema lakšim i teškim

povredama prava i obveza (0,67) ujedno i interkulturalna potvrda da se povrede studentskih prava i obveza mogu načelno tumačiti kao *nemoralna ponašanja*, ne ulazeći dalje u pojašnjenja ili interpretacije razloga zašto su baš takva ponašanja u ovoj kulturi definirana kao nemoralna (i na kojoj razini težine povrede).

Nemoralna se ponašanja za koja su predviđene kazne u studenticama neposrednom akademskom kontekstu mogu graduirati prema stupnju prijestupa, tj. povreda, od lakših prema teškima. Ovo istraživanje pokazuje da su sudionice, na temelju tvrdnji oblikovanih prema *Pravilniku o stegovnoj odgovornosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*, najviše sudjelovale u lakšim povredama obveza vezanih za primanje i pružanje nedopuštene pomoći na ispitu (kao i upotrebljavanje nedopuštenih pomagala poput mobitela, pametnog sata, šalabahtera itd.; 83 %), korištenje računala u vlasništvu Sveučilišta za igranje igrice (50 %) te opetovano kašnjenje na nastavu ili nedopušteno napuštanje nastave (34 %). Ostale lakše, a posebice teške povrede prava i/ili neispunjavanja obveza navedene u Tablici 1 pokazale su se kao ponašanja koja se rijetko ili uopće ne pojavljuju među ispitanim sudionicama ovoga istraživanja. Dodatno, izvorna je *Subskala gađenja u moralnoj domeni* statistički značajno negativno i nešto snažnije povezana upravo s frekvencijom lakših povreda, što govori u prilog tome da je ta izvorna subskala gađenja u moralnoj domeni izrađena i moguće primjerenija za mjerenje niže razine složenosti prijestupa, povreda prava ili obveza, barem u okviru mjerenja u ovom istraživanju sličnim uzorcima sudionica.

Prediktivna valjanost emocije gađenja za nemoralna ponašanja

Rezultati hijerarhijske regresijske analize u ovom istraživanju upućuju na značajnu ulogu interindividualnih razlika u doživljavanju emo-

cije gađenja u predikciji moralnoga ponašanja. Naime, ukupno petina varijance razlika u učestalosti svih vrsta povreda prava i obveza (21 %) može se objasniti razlikama u gadjivosti prema takvom ponašanju ($\beta = -0,38, p < 0,001$; 15,7 %) te dodatnim samostalnim doprinosom dosadašnjega boljega studijskog uspjeha ($\beta = -0,24, p < 0,05$; 5,52 %). S obzirom na to da se radi o vrlo specifičnoj skupini odraslih sudionica – budućim učiteljicama sukcesivnih naraštaja djece u srednjom djetinjstvu – rezultate treba interpretirati u skladu s potencijalnim utjecajem tih stvarnih razlika u gadjivosti i sklonosti kršenju prava i obveza, znatnoj stabilnosti ličnosti u toj mladoj odrasloj dobi te njezinu kumulativnom utjecaju na druge. U ovom slučaju, u odgojnom utjecaju (budućih) učiteljica na djecu tijekom obveznoga odgoja i obrazovanja. Veličina i smjer značajnih negativnih odnosa impliciraju da studentice koje ponašanja popraćena stegovnim mjerama smatraju gadjivijima (tj. gadi im se nemoralno ponašanje), ali i koje postižu bolji studijski uspjeh, statistički značajno rjeđe sudjeluju u povredama studentskih prava i obveza. Naravno, potrebno je napomenuti da i uz postojeće individualne razlike u gadjivosti prema u Tablici 1 opisanim nemoralnim ponašanjima (i lakšim i teškim) studentice ipak kao skupina pokazuju prema takvim ponašanjima visok prosječni stupanj gađenja, 4,83/6 (Tablica 2).

Implikacije rezultata istraživanja za odgojno-obrazovnu praksu

Kao što pokazuju rezultati ovoga istraživanja, emocija gađenja ima svoje teorijski i empirijski potvrđeno i opravdano mjesto u predikciji (ne)moralnoga ponašanja budućih izvoditeljica niza odgojno-obrazovnih aktivnosti s djecom, a posljedično tome i jasne implikacije u odgoju i obrazovanju zdravih i odgovornih osoba. Sudionice su ovoga istraživanja izabrane iz razloga što će postati buduće učiteljice

koje će u skladu s općeprihvaćenim moralnim vrijednostima oblikovati buduće naraštaje. S obzirom na to da moralnost načelno uspostavlja smjernice za procjenu što je neprihvatljivo odnosno što je prihvatljivo i odgovorno ponašanje prema sebi i drugima, temeljna je za interakcije i život u suvremenom društvu. Rezultati nam ovoga istraživanja govore da emocija gađenja ima vrijednost signaliziranja studenticama kako prepoznati nemoralna (neetička) ponašanja i tako moguće identificirati situacije u kojima se osoba može naći, a da zapravo krši konsenzusne moralne norme. Na taj je način doživljena emocija gađenja u ulozi osobnoga moralnog kriterija i poticaja za osobnu procjenu i osudu nepravednih ponašanja. S obzirom na značajnu prediktivnu valjanost emocije gađenja na razini uzorka sudionica, ta je emocija ujedno potencijalno bitna za dogovorno, na razini skupina, stvaranje prvo razrednih, a potom (naučenih) društvenih normi koje potiču i podržavaju poštovanje prava i odgovornosti osoba i skupina. Konkretno i specifično, kroz minimalne svakodnevne intervencije i mudru odgojno-obrazovnu komunikaciju usmjerenu prema zaštiti prava i odgovornosti pojedinaca i skupina, razvoju vrlina i snaga (npr. u svim varijantama: „Gadi mi se nepravda, neznanje, nehumanost, neumjerenost itd.”), prema odgoju i obrazovanju za građanske vrijednosti, prema aktivnom zauzimanju za pravедnost te prosocijalno djelovanje u školi i zajednici, prema odvratanju od i prema prevenciji neprihvatljivih postupaka, izražavanjem emocije gađenja (buduće) učiteljice mogu dosljedno i jasno slati poruke o nedopustivosti različitih, njima i njihovim okolnostima situacijski specifičnim oblicima nepravednoga ponašanja.

Ograničenja istraživanja

Ovo je istraživanje podložno određenim ograničenjima koja upućuju na oprez pri generalizaciji rezultata. Ta ograničenja uključuju-

ju oslanjanje na samoprocjene za mjerenje osobnih konstrukata te relativno malu veličinu uzorka studentica upisanih na studij za učiteljice razredne nastave. Međutim, unatoč tim ograničenjima, svi materijali i mjerenja korišteni u istraživanju detaljno su opisani i dostupni, olakšavajući reprodukciju drugih istraživača. Za potrebe budućih istraživanja, informativno je da je u ovom istraživanju novoizrađeni skup tvrdnji za mjerenje emocije gađenja prema specifičnim situacijama u kojima bi se studentice mogle naći (npr. *Ukrasti nešto iz prostora fakulteta., Ukrasti od kolega, profesora ili osoblja na Sveučilištu odnosno sastavnici Sveučilišta., Varati na ispitu kako bih dobio bolju ocjenu.*) statistički značajno i pozitivno povezan i sa *Subskalom gađenja u moralnoj domeni* (0,80), u prilog konvergentne valjanosti obje mjere, ali je i negativno i statistički značajno povezan s frekvencijom ukupnih lakših i teških povreda prava i obveza (-0,38), kao što je vidljivo u Tablici 2. To znači da je perspektivno i potrebno dalje izrađivati preciznije, hrvatskim prilikama primjerenije skupove tvrdnji. Posljedično će takvi skupovi biti i više pouzdanosti i širega zahvata pitanja o emociji gađenja u konkretnim, elaboriranim neposrednim životnim situacijama sudionika i sudionica, a u kojih želimo na simetričnoj razini istraživati odnose vrsta i stupnjeva emocije gađenja i njezinih posljedica po moralno (ne) prihvatljiva ponašanja.

ZAKLJUČAK

Zaključno, ovaj je rad teorijski i praktično važan za psihologiju, psihodijagnostičku teoriju i praksu te obrazovanje jer nudi nove informacije o operacionalizaciji i mjerenju emocije gađenja te njezinoj prediktivnoj valjanosti za nemoralna ponašanja (povrede prava i obveza), u slučaju ovoga uzorka, u mladih odraslih osoba koje ulaze u sustav odgoja i obrazova-

nja. Izvorna subskala emocije gađenja u moralnoj domeni, onako kako se ta domena ispituje tim instrumentom (tj. kao reakcija na situacije kršenja pravila povezane s laganjem, krađom i sl.), na temelju nje izrađena proširena mjera emocije gađenja, a posebice i izrađena specifična prediktorska mjera emocije gađenja na razini koja je simetrična kriteriju, dosljedno pokazuju da je mjerena *emocija gađenja u moralnoj domeni* samostalan i statistički značajan negativni prediktor individualnih razlika u učestalosti *nemoralnoga ponašanja*.

Na temelju samoprocjena, buduće učiteljice u primarnom obrazovanju koje pravilnikom opisana ponašanja u akademskom kontekstu popraćena stegovnom mjerom smatraju gadjljivijima i koje postižu bolji studijski uspjeh rjeđe sudjeluju u lakšim i teškim povredama studentskih prava i obveza, tj. u tom životnom razdoblju njima specifičnom obliku nemoralnoga ponašanja.

LITERATURA

- Čubela Adorić, V., Burić, I., Macuka, I., Nikolić Ivanišević, i M., Slišković, A. (ur.) (2020). *Zbirka psiholoških skala i upitnika, Svezak 10*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 47-61. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/index.php/press/catalog/book/65>
- Ekman, P. (1970). Universal facial expressions of emotion. *California Mental Health Research Digest*, 8(4), 151-158.
- Haidt, J., Rozin, P., McCauley, C., i Imada, S. (1997). Body, psyche, and culture: The relationship between disgust and morality. *Psychology and Developing Societies*, 9(1), 107-131. <https://doi.org/10.1177/097133369700900105>
- Harris, M. A., Brett, C. E., Johnson, W., i Deary, I. J. (2016). Personality stability from age 14 to age 77 years. *Psychology and aging*, 31(8), 862-874. <https://doi.org/10.1037/pag0000133>
- Kayyal, M. H., Pochedly, J., McCarthy, A., i Russell, J. A. (2015). On the limits of the relation of

- disgust to judgments of immorality. *Frontiers in psychology*, 6, 951. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00951>
- Kovačević, B., i Ramadanović, E. (2016). Primarne emocije u hrvatskoj frazeologiji. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 42 (2), 505–527. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177791>
- Kretzschmar, A., Spengler, M., Schubert, A. L., Steinmayr, R., i Ziegler, M. (2018). The Relation of Personality and Intelligence—What Can the Brunswik Symmetry Principle Tell Us?. *Journal of Intelligence*, 6(3), 30. <https://doi.org/10.3390/jintelligence6030030>
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html
- Olatunji, B. O., David Puncochar, B., i Cox, R. (2016). Effects of Experienced Disgust on Morally-Relevant Judgments. *PLoS one*, 11(8), e0160357. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0160357>
- Olivera La Rosa, A., i Roselló Mir, J. (2013). On the relationships between disgust and morality: a critical review. *Psicothema*, 25(2), 222–226. <https://doi.org/10.7334/psicothema2012.159>
- Parisi, I., Mancini, A., Mancini, F., Aglioti, S. M., i Panasiti, M. S. (2021). Deontological Guilt and Disgust Sensitivity Modulate Moral Behaviour. *Clinical neuropsychiatry*, 18(4), 196–210. <https://doi.org/10.36131/cnforitieditore20210403>
- Pizarro, D., Inbar, Y., i Helion, C. (2011). On disgust and moral judgment. *Emotion Review*, 3(3), 267–268. <https://doi.org/10.1177/1754073911402394>
- Plutchik, R. (2001). The Nature of Emotions: Human emotions have deep evolutionary roots, a fact that may explain their complexity and provide tools for clinical practice. *American Scientist*, 89(4), 344–350. <http://www.jstor.org/stable/27857503>
- Roberts, B. W., i Mroczek, D. (2008). Personality Trait Change in Adulthood. *Current Directions in Psychological Science*, 17(1), 31–35. <http://www.jstor.org/stable/20183244>
- Roberts, B. W., Caspi, A., i Moffitt, T. E. (2001). The kids are alright: Growth and stability in personality development from adolescence to adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 670–683. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.4.670>
- Schnall, S., Haidt, J., Clore, G. L., i Jordan, A. H. (2008). Disgust as embodied moral judgment. *Personality & social psychology bulletin*, 34(8), 1096–1109. <https://doi.org/10.1177/0146167208317771>
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2010). *Pravilnik o stegovnoj odgovornosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Dostupno na: <http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2018/02/pravilnik-2018.pdf>
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2011). *Etički kodeks Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Dostupno na: http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2015/07/SJJS_Eticki_kodeks.pdf
- Tybur, J. M., Lieberman, D., i Griskevicius, V. (2009). Microbes, mating, and morality: individual differences in three functional domains of disgust. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(1), 103–122. <https://doi.org/10.1037/a0015474>
- Tybur, J. M., Lieberman, D., Kurzban, R., i DeScioli, P. (2013). Disgust: evolved function and structure. *Psychological review*, 120(1), 65–84. <https://doi.org/10.1037/a0030778>
- Wittmann, W. W. (1988). Multivariate reliability theory: Principles of symmetry and successful validation strategies. In J. R. Nesselrode i R. B. Cattell (Eds.), *Handbook of multivariate experimental psychology* (pp. 505–560). Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4613-0893-5_16
- Yang, Q., Yan, L., Luo, J., Li, A., Zhang, Y., Tian, X., i Zhang, D. (2013). Temporal dynamics of disgust and morality: An event-related potential study. *PLoS one*, 8(5), e65094. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0065094>

The Emotion of Disgust in the Moral Domain and the Incidence of Student Rights and Obligations Violations

Abstract: This research investigates the relationship between the emotion of disgust in the moral domain and the incidence of violations of student rights and obligations. Female students in the 3rd and 4th years of a five-year university teacher studies program ($N = 64$) participated voluntarily and anonymously. The study utilized a) a subscale measuring disgust in the moral domain and its corresponding measures, b) an inventory of minor and severe violations of student rights and obligations based on existing legal regulations, and c) a set of questions regarding sample characteristics, such as grade point average, age, socioeconomic status, and completion of high school. Hierarchical linear regression analysis confirms the predictive significance of the emotion of disgust towards both minor and severe violations of student rights and obligations, such as cheating on exams, deception, forgery of signatures and documents, and more. Approximately one-fifth of the variance (21.22%; $R = 0.46$) in the frequency of all types of violations can be explained by a) differences in students' (greater) disgust towards such behaviors (15.70%; $\beta = -0.38$, $p < 0.01$), and b) an additional, independent contribution of (higher) average academic performance (5.52%; $\beta = -0.24$, $p < 0.05$). Given that this study focuses on a very specific group of participants – future teachers of successive generations of middle childhood students – the results are interpreted in the context of personal tendencies toward violating rights and obligations, as well as the continuity and stability of interindividual personality differences and their educational impact on others.

Keywords: disgust, education, emotions, evolutionary psychology, individual differences

Korespondencija: Željko Rački
zracki@foozos.hr

Primljeno: 10.10.2023.
Ispravljeno: 25.04.2024.
Prihvaćeno: 15.05.2024.
Online: 11.06.2024.